Stručni članak / Professional Paper
Diacovensia 34(2026)2, 243-261
Primljeno/Received: 28. siječnja 2025. / 28th January 2025
Prihvaćeno/Accepted: 1. srpnja 2026. / 1st July 2026
UDK/UDC: 27-48-555-057.87(497.5) *314
https://doi.org/10.31823/d.34.2.6

Arkadiusz KRASICKI*

Stanje mladih i učinci pastorala mladih/studenata na dobrobit braka i obitelji

The Situation of Young People and the Effects of Youth and Student Ministry on the Well-Being of Marriage and Family

Sažetak: Ovaj članak upozorava na potrebu kateheza u sklopu pastorala mladih te na njihov nastavak u pastoralu bračnih parova. Pastoral mladih/studenata i pastoral braka i obitelji zapravo su dvije karike koje spajaju cijeli lanac ljudskoga postojanja, ali i poslanja čovjeka kao stvorenja (Post 1, 26–28). Crkva uvijek želi iznova odgovoriti na potrebe ljudi, pa tako i mladih, među ostalim, nudeći im i ciljane kateheze. Vrlo je važno i povezivanje pastorala mladih/studenata s pastoralom braka i obitelji, a jednako tako i nastavak rada s bračnim parovima. Postoje pokazatelji koji upućuju na to da svećenici nisu dostatno pripremljeni za taj pastoralni rad. Uz to nedostaju materijali, ali i koordinacija među odgovornima za pastoral mladih i pastoral studenata. Na tome tragu trebalo bi revidirati i sami *ratio studiorum* za svećeničke kandidate, a sve za boljitak braka i obitelji u Hrvatskoj.

Ključne riječi: pastoral braka i obitelji, pastoral mladih i studenata, studentske kateheze, demografski pad, pastoralna teologija, kulturne promjene.

Summary: This article highlights the need for catechesis within youth ministry and for its continuation in ministry to married couples. Youth/student ministry and marriage and family ministry are, in fact, two links joining the entire chain of human existence, as well as the mission of the human being as a creature (Gen 1:26–28). The Church always seeks to respond anew to people's needs, including those of young people, among other things by offering them targeted catechesis. It is also very important to connect youth/student ministry with marriage and family ministry, as well as to continue working with married couples. There are indications that priests are not sufficiently prepared for this pastoral work. In addition, there is a lack of materials, as well as of coordination among those responsible for youth ministry and student ministry. Accordingly, the ratio studiorum for candidates for the priesthood should itself be revised, all for the benefit of marriage and the family in Croatia.

Keywords: marriage and family ministry, youth and student ministry, student catechesis, demographic decline, pastoral theology, cultural change.

* Izv. prof. dr. sc. Arkadiusz Krasicki, Sveučilište u Zadru, Teološko-katehetski odjel, Ulica dr. Franje Tuđmana 24i, 23000 Zadar, Hrvatska ▪ Assoc. Prof. Arkadiusz Krasicki, Ph.D., University of Zadar, Department of Theology and Catechetics, Ulica dr. Franje Tuđmana 24i, 23000 Zadar, Croatia akrasicki@unizd.hr

Uvod

Cilj je ovoga rada utvrditi učinak pastorala mladih/studenata uzimajući u obzir njegovo vrjednovanje u odnosu na sklapanje braka i obiteljski život. Drugim riječima, možemo postaviti tezu da vjeronauk i drugi oblici pastorala mladih/studenata utječu na njihove buduće brakove i obitelji. Svjesni smo da je pastoral studenata vrlo usko povezan s pastoralom mladih. To se tiče i područja braka i obitelji čiji su pojmovi različiti, ali opet povezani. Stoga će analiza obuhvatiti bivše studente koji su bili angažirani u pastoralu mladih ili studentskom pastoralu. Također je cilj i istaknuti potrebu međusobnoga povezivanja pastorala mladih/studenata i pastorala braka i obitelji, kao i učinke provođenja svakoga od navedenih pastorala.[1] Pastoral mladih, odnosno studentski pastoral te pastoral braka i obitelji čine se poput dviju spojenih karika jednoga duhovnoga lanca. Postavlja se dakle pitanje jesu li one toliko povezane da se vidi učinkovitost pastoralnoga djelovanja među mladima na pastoral braka, u smislu daljnje i bliže pripreme za brak. Kolika je svijest o povezanosti i učinkovitosti tih dviju karika u uzajamnoj suradnji?

Motivacija za ovo istraživanje proizlazi iz višegodišnjega rada s mladima, osobito sa studentima na osječkom sveučilištu, ali i iz sadašnjega angažmana u pastoralu braka i obitelji autora ovoga diskursa.[2]

Cilj rasprave pretpostavlja i metodu koja se želi primijeniti u diskursu situacijskim opisom stanja među mladima. Također se preko anketnih upitnika želi doći i do odgovora koji će ponuditi konkretne zaključke i smjernice u daljnjem pastoralnom djelovanju, odnosno povezivanju navedenih pastorala.

Nakon pastoralnoga rada sa studentima kojima je izložena kateheza o braku ili o ljudskoj seksualnosti primjećuje se potreba daljnjega katehetskoga usmjeravanja i nakon studijskih godina. Uočava se da se nijedna pastoralna forma ne brine dovoljno o toj skupini, posebice o mladim parovima, zaručnicima i supružnicima. S obzirom na zapaženu veliku potrebu supružnika za nastavkom katehetske formacije i u braku i s djecom, nužno je i ojačati i proširiti postojeći pastoral braka i obitelji. O teškoćama u predženidbenom pastoralu pisao je i profesor Aračić,[3] koji navodi da su mnoge vrijednosti danas iščeznule ili ubrzano iščezavaju te da je pitanje što se danas

[1] Rad je izložen na Studijskom danu u prostorijama Hrvatske biskupske konferencije u Zagrebu 28. 11. 2023. INFORMATIVNA KATOLIČKA AGENCIJA, *Održan Studijski dan o unapređenju dalje priprave za bračni život »Zajedno za dobrobit brakova i obitelji«*, 1. 12. 2023. Dostupno na: https://ika.hkm.hr/novosti/odrzan-studijski-dan-o-unapredenju-dalje-priprave-za-bracni-zivot-zajedno-za-dobrobit-brakova-i-obitelji/ (18. 1. 2025.).

[2] Autor ovog članka je Arkadiusz Krasicki koji je bio sveučilišni kapelan od 2006. do 2018. godine. Studentski pastoral uz suradnju ostalih profesora (prof. dr. sc. Marcele Šperande, prof. dr. sc. Branimira Dukića) kao i studenata (Sanje Dugandžić, rođ. Martinović, Anamarije Buzgo) odvijao se preko internetske platforme *Duhos* kao i kroz cjelokupni pastoral *Duhos* kroz dvanaest godina posluživanja u studentskom pastoralu u Osijeku.

[3] P. ARAČIĆ, Teškoće u predženidbenom pastoralu, u: *Bogoslovska smotra* 69(1999.)2–3, 425–458. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/31504 (11. 11. 2024.).

uopće podrazumijeva pod na primjer *nerazrješivošću*, *vjernošću ili prirodnim planiranjem obitelji*. Stoga vrijedi razmotriti korelaciju između pastorala mladih/studenata te njihove bračne i obiteljske opredijeljenosti kako bi se istaknuli konkretni učinci tematskoga vjeronauka te vrjednovanje istoga.

1. Mladi i današnji svijet

Čini se da mladi ljudi bezbrižno ulaze u svijet odraslih. U svojim rukama drže pametne uređaje iz kojih mogu dobiti sve upute o životu, o ponašanju, o oblačenju. Preuzimaju tuđe stavove kao vlastite i postupno gube svoju autentičnost. Mnogi se roditelji bore umjesto svoje djece za njihovu opstojnost u svijetu, koju sve više određuju umjetna utrka »štakora« i dominacija »plastičnoga društva«. U probleme odraslih ulazi nova generacija koja ipak mnogo toga osjeća. U cijelu priču »tehnologiziranih« mladih ipak ulazi i priča o duhovnosti. Postoje mnogi modeli duhovnosti, međutim, mladima nisu dovoljne »dogme« i »zakoni«, već im je potrebna takva duhovnost koja uključuje povijesno iskustvo i novitet vjere u sadašnjici.[4] Iako se čini da adolescenti bezbrižno postaju mladi koji zakoračuju u njima nepoznat svijet, ipak postoji nešto što im narušava radost.[5] Što je to? To je strah od budućnosti!

1.1. Demografsko stanje u Hrvatskoj

Prije svega, kada se pogleda demografska slika u Hrvatskoj, ona pokazuje da u društvu postoji socijalni problem, a to je »demografski slom«. Prema procjeni stanovništva, sredinom 2023. Hrvatska je imala 3 859 686 stanovnika, od toga 1 869 484 muškarca i 1 990 202 žena. Rođeno je tek 32 170 djece, a umrlih 51 275, tako da je stopa prirodne promjene bila negativna i iznosila je -5 ‰.[6] Prema popisu 2021. u svim županijama je smanjen ukupan broj stanovnika, osim u Zadarskoj (1,26 %), Zagrebačkoj (0,98 %), Splitsko-dalmatinskoj (0,63 %), Gradu Zagrebu (0,47 %), Ličko-senjskoj (0,36 %), Dubrovačko-neretvanskoj (0,28 %) i Primorsko-goranskoj (0,12 %) županiji, gdje je ostvaren relativni porast. Najveći relativni pad broja stanovnika 2021. u odnosu na 2011. prisutan je u Slavoniji, u Vukovarsko-srijemskoj županiji (20,28 %), Sisačko-moslavačkoj županiji (19,04 %), Požeško-slavonskoj županiji (17,88 %), Brodsko-posavskoj županiji (17,85 %) te u Virovitičko-podravskoj županiji (17,05 %).[7] Udio mladoga stanovništva, od nula do 19 godina, u ukupnom stanovništvu iznosio je 19,1 %. Na razini županija, najmanji udio mladih bio je u Pri-

[4] D. ŠKARICA, Mogućnosti i zadaće »mladenačke« duhovnosti, u: *Kateheza* 23(2001.)3, 285–297. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/113927 (18. 1. 2025.).

[5] A. KRASICKI, Pastoral studenata u Osijeku, u: *Kateheza* 30(2008.)1, 76–86. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/113170 (18. 1. 2025.).

[6] DRŽAVNI ZAVOD ZA STATISTIKU, *Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2023.*, Zagreb, 2024. (= DZS). Dostupno na: https://podaci.dzs.hr/2024/hr/76800 (18. 1. 2025.).

[7] *Isto*.

morsko-goranskoj županiji (16,7 %), a najveći u Međimurskoj županiji (21,5 %). U 2023. godini nastavilo se i kontinuirano starenje stanovništva. Prosječna starost ukupnoga stanovništva Hrvatske iznosila je 44,4 godine – za muškarce 42,6 godina, a za žene 46,1 godinu, što ga svrstava među najstarije nacije Europe.[8]

Prva i temeljna nepoznanica mladima jest vlastito sazrijevanje, što im otežava prepoznavanje životnih ciljeva. Mladi čovjek osjeća bojazan zbog odgovornosti koje se stavljaju pred njega. Svojim mladenačkim očima promatra svijet odraslih, nažalost, pun negativnih primjera koji guše mladenačku kreativnost.[9] Vrlo često mladi su uplašeni ne samo kulturnim promjenama nego još više i očekivanjima svojih roditelja. Strah proizlazi iz samoanalize i osjećaja da ne će uspjeti odgovoriti na očekivanja koja su im postavljena. Unatoč tomu, mladi sve manje provode vremena sa svojim obiteljima, a više s pametnim uređajem u ruci. Tako nastaje određeni poligon koji stvara napetosti izazvane svijetom i (ne)životom u obitelji.[10] U skladu s opadanjem udjela mladih u općoj populaciji, opaža se trend pada broja sklopljenih brakova (u 2023. samo 17 306). Uz to činjenica je da mladi sve kasnije stupaju u brak i rađaju djecu. Povećava se prosječna starost i ženika i nevjeste pri sklapanju prvoga braka. Dok je 1989. prosječna starost nevjeste pri sklapanju prvoga braka iznosila 23,1 godinu, a ženika 26,7 godina, u 2022. prosječna starost nevjeste povećana je na 29,3 godine, a ženika na 31,7 godina. Ne čudi stoga ni pad broja rođene djece u 2023. godini. Dodatna su pošast razvodi brakova kojih je u 2023. bilo 4407, s tim da valja uočiti kako je najveći postotak (21 %) razvoda unutar prvih pet godina trajanja braka.[11]

Brze životne kulturne i socijalne promjene napose zahvaćaju mlade. Uz to je u nekim predjelima svijeta sve naglašeniji potrošački mentalitet i to izaziva kod mladih potrebu stjecanja novih kvalifikacija radi ostvarenja što boljega radnoga mjesta. To je vrlo čest razlog preseljenja u veće sredine. Upravo nezaposlenost ili manjak ponude poslova izaziva strah kod mladih. Prema istraživanju Instituta za društvena istraživanja i Zaklade *Friedrich Ebert*, mladi od 14 do 29 godina u Hrvatskoj ističu bojazan od nezaposlenosti, od loših zdravstvenih usluga i ostalih egzistencijalnih problema, a kao najveći problem budućnosti u Hrvatskoj vide korupciju.[12] Mladi ljudi gube nadu i ne vide pozitivno rješenje dok su njihove zemlje dotaknute konfliktima

---

[8] DZS, *Prirodno kretanje stanovništva 2022.*, 22. 11. 2023. Dostupno na: https://podaci.dzs.hr/media/yh2da1ot/si-1718_prirodno-kretanje-stanovnistva-u-2022.pdf (10. 7. 2024.).

[9] D. BARIĆ, Jugend und Kulturelle Veränderungen: die Bedeutung für die Jugendpastoral, u: *Bogoslovska smotra* 90(2020.)5, 1115–1131. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/251251 (10. 7. 2024.).

[10] D. CRNIĆ, Pozicioniranost mladih u društvu i Crkvi u Hrvatskoj kao pastoralni izazov, u: *Crkva u svijetu* 46(2011.)2, 189–208. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/70675 (10. 7. 2024.); R. RAZUM, V. MANDARIĆ, Young people, Faith, Spirituality, Ecclesiality, u: *Bogoslovska smotra* 89(2019.)5, 1083–1108. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/235140 (10. 7. 2024.).

[11] Z. ČIČAK KULIĆ, Sve manje beba, 8. 11. 2022. Dostupno na: https://danas.hr/hrvatska/u-2022-najmanje-rodene-djece-u-posljednjih-30-godina-u-slavoniji-najteze-77ee292a-5f8e-11ed-bd10-e2322e6e985e (22. 11. 2023.). DZS, 2022.

[12] D. BRATOVIĆ-VELA, Gubitak povjerenja i strah za budućnost: Što muči mlade Hrvate?, 9. 11. 2024. Dostupno na: https://magazin.hrt.hr/mladi/studija-o-mladima-pokazala-da-vise-od-polovine-mladih-zivih-sa-roditeljima-11850290 (18. 1. 2025.).

i manjkom gospodarskoga napretka. To jednostavno izaziva velike migracije. Mladi moraju živjeti u ponižavajućim uvjetima gubeći nadu za osnivanje svoje obitelji. Taj strah povećavaju mnogi razvodi.[13] Prema statistikama, 2020. godine odselilo je u drugu županiju 26 444 mladih, dok je u inozemstvo iste godine otišlo 34 046 mladih (saldo u odnosu na povratak jest 632 mladih manje). Godine 2021. u drugu je županiju odselilo 29 132 mladih, dok je u inozemstvo odselilo 40 424 mladih (saldo u odnosu na povratak iznosi 4 512 mladih).[14] DZS objavljuje podatke da je 2023. u Hrvatsku doselilo 69 396 osoba, a napustilo ju je 39 218. Međutim, taj pozitivan migracijski saldo posljedica je, prije svega, izbjegličkoga vala iz ratom zahvaćene Ukrajine, kao i doseljavanja strane radne snage jer iseljavanje domicilnoga stanovništva iz Hrvatske nije zaustavljeno. Naprotiv, među iseljenima iz Hrvatske 2023. bilo je čak 64,8 % hrvatskih državljana.[15]

1.2. Mladi u potrazi za identitetom

Odrastanje je posebno životno razdoblje u kojem su mladi ljudi u potrazi za vlastitim identitetom. Mladi u svojim životnim krizama i promišljanjima o svojoj osobi pitaju se: »Tko sam ja? Odakle sam i kamo idem?« Obitelj je jedan od najvažnijih faktora u formiranju mladenačkoga identiteta. S druge strane današnji čimbenici poput društvenih mreža i prijateljskih odnosa imaju značajnu ulogu. Uz to se nameću sekularizam i materijalizam koji povlače sa sobom odlazak od pobožnosti i religijske prakse, a u konačnici gubitak vjere.[16] Nije lako mladomu čovjeku pronaći ispravan put unutar digitalnih svakodnevnih izazova.

U potrazi za identitetom mlade ljude sputava individualizam koji vrlo često negativno utječe na njihove izbore i oblikovanje identiteta. U apostolskoj pobudnici *Amoris laetitia* papa Franjo govori o tome da suvremena kultura ne podupire mlade ljude u donošenju odluke o osnivanju obitelji. Komercijalizacija ljudskoga tijela, pogrješno shvaćena sloboda činjenice su koje ulijevaju strah u mlade. U tom kontekstu trpi njihov osobni odnos s Kristom i odluka za požrtvovnost. Mladi se uvlače u pogrješne identitetske pojmove.[17]

Osim internetske šume međuljudske komunikacije preko pametnih uređaja i spomenutih svakodnevnih ugroza, na mladoga čovjeka utječu i skupine ili pojedini

[13] PAPIESKA RADA DS. KRZEWIENIA NOWEJ EWANGELIZACJI, *Dyrektorium o katechizacji*, Kielce, 2020., 250.

[14] DZS, 2022.

[15] TRIS.COM.HR, Prema podacima DZS-a: Lani je Hrvatsku napustilo čak 26 posto stanovnika više nego 2021.! Iseljavanje se nastavlja…, 16. 8. 2023. Dostupno na: https://tris.com.hr/2023/08/prema-podacima-dzs-a-lani-je-hrvatsku-napustilo-cak-26-posto-stanovnika-vise-nego-2021-iseljavanje-se-nastavlja/ (22. 11. 2023.). DZS, 2023. (18. 1. 2025.).

[16] B. KEMPE, W. KEMPE, Zagrożenia duchowości małżeńskiej i rodzinnej wynikające z wpływu świata cyfrowego, u: *Family Forum* 2024, 455. Dostupno na: https://czasopisma.uni.opole.pl (30. 4. 2025.).

[17] FRANJO, *Amoris laetitia – Radost ljubavi. Posinodalna apostolska pobudnica o ljubavi u obitelji*, Zagreb, 2016. (= AL), br. 32.

vršnjaci s kojima mladi vrlo često dijele svoje probleme i prepreke s kojima se susreću. Zato pastoralna ponuda mladima/studentima može biti vrlo korisna, a ujedno izazovna u borbi protiv individualizma i komercijalizma ljudskoga tijela i najvažnijih ljudskih aspekata. Pastoral mladih/studenata ima posebnu ulogu na tom području u oblikovanju identiteta mladih pomoću ponuđenih aktivnosti. Dobro odabrani duhovnici mogu pružiti sigurno okruženje za mlade u kojem mogu istraživati i oblikovati svoje stavove o braku, ljubavi, odgovornosti unutar braka te izgraditi ispravan odnos s Bogom. Prema tomu duhovna ponuda može dovesti mlade do osobnoga susreta s Bogom, koji će još snažnije utjecati na njihovu osobnu opredijeljenost za brak i obitelj. Osobito povezanost između pastorala mladih i pastorala studenata može imati vrlo veliko značenje.

Međutim, i u pastoralu nailazimo na ograničenja. Neka od njih – poput nedostatka prostora po župama, nedovoljne educiranosti pastoralnih djelatnika, manjka financijskih sredstava, nezaposlenosti i nepovoljnoga utjecaja medija – zabilježili su i sudionici kolokvija *Ljubavlju vođeni* [18] u kontinuitetu faza koje donose najnoviji crkveni dokumenti (1. Bliža priprava za brak, 2. Daljnja priprava za brak, 3. Neposredna priprava za brak, 4. Slavlje ženidbe, 5. Praćenje u prvim godinama bračnoga života).[19] Don Škarica također ističe jedan poseban trend, a očituje se u prenaglašenoj pozornosti prema osobnomu ljudskomu ostvarenju i veličanju ljudskih sposobnosti. To ponekad ide toliko daleko da se i duhovnost želi ostvariti nekom vrstom samoostvarenja.[20]

Uz političke i kulturne promjene u društvu potrebna je i svojevrsna inkulturacija u vjeru. Često su mladi poput Nikodema koji dolazi Isusu noću i pita kako se treba spasiti (Iv 3, 3–8). Vjera je ključna karika u procesu upoznavanja Boga kod mladih, a onda u daljnjoj katehezi. Samo Isus Krist može utažiti žeđ svakoga čovjeka svojom riječju. U susretu s Isusom nestaju strah i nemir koji muče mladoga čovjeka. Nijedna mlada osoba ne će moći shvatiti sama sebe dok se ne susretne s Isusom, učiteljem istine.[21] Upravo tu dolazi do slobodnoga prostora gdje duhovnost mladih može doseći svoju puninu. Na primjer iskustvo Isusa Krista kao bliskoga prijatelja omogućuje otkriti ga u svakidašnjici, prisutnoga; iskustvo djeteta Božjega omogućuje rast u osobnoj molitvi, svjesnost kršćanskoga identiteta; u susretu s Isusom mladi čovjek

[18] URED HRVATSKE BISKUPSKE KONFERENCIJE ZA ŽIVOT I OBITELJ, U organizaciji Vijeća i Ureda HBK za život i obitelj održan kolokvij »Ljubavlju vođeni«, 23. siječnja 2023. Dostupno na: https://obitelj.hbk.hr/2023/01/23/u-organizaciji-vijeca-i-ureda-hbk-za-zivot-i-obitelj-odrzan-kolokvij-ljubavlju-vodeni/ (23. 11. 2023.).

[19] DIKASTERIJ ZA LAIKE, OBITELJ I ŽIVOT, *Katekumenatski itinerari za bračni život*, Zagreb, 2023.

[20] D. ŠKARICA, Mogućnosti i zadaće »mladenačke« duhovnosti, 295.

[21] A. KRASICKI, Vjera u Isusa Krista kao odgovor Bogu koji se objavljuje. Novi Direktorij za katehezu u svjetlu Ivanova evanđelja, u: M. MOHORIĆ, M. O. LLANOS (ur.), *Novi Direktorij za katehezu: izazov katehezi i pastoralu danas. Zbornik radova međunarodnog znanstvenog simpozija, Zadar, 24. – 25. rujna 2021.*, Zadar, 2023., 73.; ISTI, A. ALBIN, Jesus the Teacher of truth: Eternal image of the Master, u: *Služba Božja* 63(2023.)1, 75–89. Dostupno na: https://doi.org/10.34075/sb.63.1.4 (18. 1. 2025.).

otkriva sebe, ali i druge na posve nov način i, naravno, odnos s Kristom potiče na akciju i djelovanje u zajednici.[22]

Usred strahova za budućnost javlja se želja za smislenim životom, solidarnošću i socijalnim angažmanom. Upravo u svojim napetostima između odrastanja i strahova mladi su otvoreni za duhovnost. Zanimljivo je da je eklezijalno iskustvo manje prihvaćeno nego potražnja za osobnim Bogom. Raste također veliko nezadovoljstvo prema Crkvi. Takav je stav vrlo često posljedica nesređene obiteljske situacije.[23] Prema relevantnim podatcima, mladi u potrazi za vlastitim identitetom odlaze u sekte, tražeći često neshvatljive razloge napuštanja vjerskih praksi. Mladi smatraju da Crkva nedovoljno prati zbivanja u društvu (2017. godine 67 %, ESV), probleme obiteljskoga života (2017. godine 64 %, ESV), socijalne probleme u HR (2017. godine 61 %, ESV). Posebno je izazovno za mlade takozvano pročišćavanje duhovnosti od različitih pojava sinkretizma, poput spiritizma, magije i *New Agea*. Naglašena je također i vrlo niska teološka naobrazba, osobito kada je riječ o poznavanju *Biblije* i znanju o kršćanskim stavovima o moralnosti, što za posljedicu ima nesposobnost zauzimanja stava pred različitim svjetovnim ponudama.[24]

Nadalje, neminovno je da je Isus na svojem putu susretao mlade i pozivao ih na puninu života u posvećenoj mladosti. S istom brigom s kojom je to nekoć činio Isus Krist, Crkva danas želi strpljivo slušati mlade, ući s njima u dijalog i pratiti ih na putu prepoznavanja poziva. Zato bi pastoral trebao biti prožet humanijim i misijskim karakterom. To je takav pastoral koji u mladim ljudima uočava ljubav i Božji poziv. Takav pastoral po sebi poprima sasvim drugu dimenziju i postaje pastoralom u Duhu. Riječ je o dovođenju mladih do osobnoga susreta s Bogom.[25] Osobito u njihovim najtežim životnim trenutcima koji se isprepleću s radošću mladenaštva. Katehetska obrada tema bračnoga i obiteljskoga života, kao i sam sadržaj tih kateheza, u današnje vrijeme predstavlja velik izazov za pastoralne djelatnike, počevši od biskupa. Osnovni problem pastorala nije tehničke naravi, već egzistencijalne. Prije nego što se ponudi drugima put spasenja, pastoral sam mora biti put. Kršćanska zajednica pozvana je biti živi svjedok evanđelja, a ne samo institucija koja organizira vjerske aktivnosti. Tek kada ona postane autentična, kada živi onako kako propovijeda, može se očekivati da će mladi postati zainteresirani za poruku evanđelja.[26]

Vidljivom postaje potreba za dobrom katehezom na području pastoralnoga djelovanja među ciljanim skupinama mladih i studenata. To pretpostavlja i suradnju s odgovornima za pastoral braka i obitelji.

---

[22] D. ŠKARICA, Mogućnosti i zadaće »mladenačke« duhovnosti, 294.

[23] PAPIESKA RADA DS. KRZEWIENIA NOWEJ EWANGELIZACJI, *Dyrektorium o katechizacji*, 251.

[24] D. ŠKARICA, Mogućnosti i zadaće »mladenačke« duhovnosti, 294.

[25] PAPIESKA RADA DS. KRZEWIENIA NOWEJ EWANGELIZACJI, *Dyrektorium o katechizacji*, 252.

[26] Á. CHORDI MIRANDA, Otkrivena lica. Pastoral s mladima danas, u: *Kateheza* 28(2006.)4, 405–416. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/113768 (18. 1. 2025.).

2. Perspektiva braka kao tematska ponuda kateheze mladima i studentima

Odgovarajući na izazove mladih u svijetu, Crkva preko pastorala mladih/studenata nudi konkretne forme zajedničkoga rasta u vjeri i nadi. Od samih početaka bilo je potrebno prepoznati stanje mladih. To znači shvatiti i razumjeti što oni očekuju i koje probleme imaju. Njihova očekivanja i problemi postupno se otkrivaju poput spirale. Spiralnost je u tome što zahvaća sve veća i dublja egzistencijalna pitanja mladoga čovjeka. Bitna odrednica pastorala mladih/studenata jest pripadnost. To znači da nitko do kraja ne može znati tko je dok ne otkrije svoj identitet, svoju pripadnost.

Mnogi su pristupali Isusu koji ih je oduševljavao svojim govorom. Mnogi su osjećali snagu koja je izlazila iz njega (Mk 2, 1–11), pristupali su mu odrasli (Lk 19, 2; Mt 8, 5; Lk 8, 47), ali i djeca i mladi (Mk 10, 13–16; Mt 19, 16). Isus je svakomu pristupao otvorena srca jer su srca mladih srca u potrazi i prostodušna, zato se otvaraju na Božju milost: »Zaista, kažem vam, tko ne primi kraljevstva Božjeg kao dijete, ne, u nj neće ući« (Mk 10, 15). Gospodin hrani mlade svojom riječju, a svaki vjernik vođen Duhom Svetim otkriva bogatstvo Božje ljubavi preko njegove riječi. Božje milosrđe kao da samo *izlazi* iz *Svetoga pisma* i nudi se svima.[27] Bog preko *Biblije* objavljuje sebe. Postaje blizak, a svaki čovjek po Duhu Svetom ima pristup Ocu i postaje zajedničar božanske naravi (Ef 2, 8; 2 Pt 1, 4). I tako nevidljiv Bog postaje prijatelj mladima.[28] Prema tomu mladi su neizostavan dio crkvene zajednice. Njihova energija, svježi pogledi i entuzijazam dragocjeni su resursi. Kako bi se zajednica ojačala, mladim ljudima mora se omogućiti da aktivno sudjeluju u njezinu životu. Treba ih poticati da preuzmu inicijativu i da budu nositelji promjena.[29] Kao što je Krist pozvao mladića: »Reče mu Isus: 'Hoćeš li biti savršen, idi, prodaj što imaš i podaj siromasima pa ćeš imati blago na nebu. A onda dođi i idi za mnom.'«

S druge strane ne smije se zaboraviti na pastoral braka i obitelji jer je to zajednica i okrilje unutar kojih mladima treba dati prostor za djelovanje. Dokument *Familiaris consortio* naglašava hitnu potrebu za jačanjem pastoralne skrbi obitelji. Crkva mora aktivno podržavati obitelj i stvarati uvjete za njezin rast i razvoj. S obzirom na to da je obitelj temelj evangelizacije, ulaganje u pastoral obitelji dugoročna je investicija u budućnost Crkve.[30] Uspješan pastoral obitelji složen je izazov koji zahtijeva dugoročno angažiranje. Obitelj se ne može smatrati samo objektom pastoralnoga djelovanja, već i subjektom koji aktivno sudjeluje u evangelizaciji. Brojna iskustva

[27] S. CURRÒ, R. DIMONTE, *Mladi u hodu s Biblijom*, Zagreb, 2010., 5.

[28] II. VATIKANSKI SABOR, *Dei Verbum – Dogmatska konstitucija o Božjoj objavi*, A. Kresina, Lj. Rupčić, A. Škrinjar (ur.), Split, 1966. (= DV), br. 2.

[29] Á. CHORDI MIRANDA, Otkrivena lica. Pastoral s mladima danas, 409.

[30] IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio – Obiteljska zajednica. Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu*, Zagreb, 1981. (= FC).

pokazuju da obitelj istodobno prima i daje duhovnost. Ona je mjesto gdje se vjera živi i prenosi na sljedeće generacije.[31]

2.1. Crkva u službi mladih

Bez zajednice nema uspješnoga evangelizacijskoga procesa. Stječe se sve veći dojam da se Crkva, poput Isusa, približava mladima. O tome svjedoči Biskupska sinoda o mladima, održana u Rimu 2018. godine. Čini se da Crkva ponajprije ulaže u pastoral mladih, a osobito studenata na području sveučilišta, kako bi im ponudila što kvalitetniji odgoj u vjeri i osobnom susretu s Bogom.[32]

U postsinodalnoj apostolskoj pobudnici *Amoris laetitia* (*Radost ljubavi*) pape Franje iz 2016. čitamo sljedeće: »Trebamo naći riječi, motivacije i oblike svjedočenja koje nam pomažu dotaknuti najdublje strune u mladima, tamo gdje su najsposobniji za velikodušnost, zalaganje, ljubav pa i herojstvo, kako bismo ih pozvali da odušev-ljeno i hrabro prihvate izazov braka.«[33]

Postsinodalna apostolska pobudnica *Christus vivit* (*Krist živi*) pape Franje iz 2019. godine donosi jasan naputak: »Potreba da između pastorala mladih i obiteljskog pastorala postoji prirodni kontinuitet, da djeluju na koordiniran i integriran način, kako bi se osiguralo kontinuirano i odgovarajuće praćenje puta zvanja.«[34]

Katekumenatski itinerari za bračni život: P*astoralne smjernice za partikularne Crkve* Dikasterija za laike, obitelj i život iz 2022. godine, među ostalim, donose da obrazovni plan daljnje priprave treba imati pred očima u pastoralnoj impostaciji svake župe ili druge crkvene stvarnosti. Potiču da taj plan bude izrijekom razglašen u sklopu pastorala mladih (uključujući skupine adolescenata) i predlagan kao povoljno vrijeme za početak bračnoga poziva. Navode također »da bi bilo korisno pokrenuti suradnju s udrugama i laičkim pokretima kako bi se pastoralne zahvate provodilo u sinergiji i u duhu crkvenog zajedništva«[35].

Za Crkvu je vrlo važan kontinuitet između kateheza za mlade i studente te stupanja u brak. Stoga papa Franjo poziva pastoralne djelatnike koji se brinu za mlade i studente da pastoral mladih i studenata poprimi nove strategije i novi stil. »Treba posjedovati elastičnost i pozivati mlade na događaje koji s vremena na vrijeme pružaju priliku dijeljenja životnih situacija, slavljenja, pjevanja, slušanja konkretnih svjedočanstava i iskustava zajedničkog susreta sa živim Bogom.«[36] Nadalje papa Franjo ističe da u svakom formativnom projektu, koji uključuje i duhovnu i liturgijsku formaciju, valja obu-

---

[31] F. ATTARD, Pastoral mladih i obiteljski pastoral, u: *Kateheza* 33(2011.)4, 327–336. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/112472 (18. 1. 2025.).

[32] D. BARIĆ, Jugend und Kulturelle Veränderungen: die Bedeutung für die Jugendpastoral, 1115–1131.

[33] AL, br. 40.

[34] FRANJO, *Christus vivit – Krist živi. Posinodalna apostolska pobudnica svetoga oca Franje mladima i cijelome Božjem narodu*, Rim, 2019. (= CV), br. 242.

[35] DIKASTERIJ ZA LAIKE, OBITELJ I ŽIVOT, *Katekumenatski itinerari za bračni život*, br. 32.

[36] CV, br. 204.

hvatiti dva glavna područja: produbljenje *kerigme* kao temeljnoga iskustva susreta s Bogom po uskrslom Kristu te bratsku ljubav u zajedničkom životu i poslanju.[37] To su neki od prijedloga koje Crkva nudi kao odgovor na stanje mladih.

2.2. Kateheze za mlade i studente

U nastojanju da se ponuda proširi, korisno je uzimati postojeća dobra iskustva pastoralnoga djelovanja s mladima i studentima, poput studentskoga pastorala u Osijeku. Početci su bili doista teški, ali mladi su se oduševili za Isusa tijekom klanjanja pred Presvetim Sakramentom. Misna slavlja svaki posljednji utorak u mjesecu privlačila su na stotine studenata. Među njima su bili i srednjoškolci. Studenti su sami stvarali liturgijske skupine: čitača i ministranata. Sve je to bilo isprepleteno temama o razlučivanju poziva, spolnosti i braku.[38]

Tamošnji studentski kapelani nastojali su održati stalnu ponudu, barem kada je riječ o bitnim sadržajima. Od samih početaka sveučilištarci i mladi mogli su nazočiti katehezama vezanima za *Teologiju tijela* svetoga pape Ivana Pavla II., kao i onima o različitim moralnim dvojbama mladih.

Zanimljivo je da su te međusobno povezane tematske kateheze donijele konkretan plod u obliku blagoslova parova i pojedinaca koji su se odlučili živjeti predbračnu čistoću.[39]

Tribine i seminare, osim studentskoga kapelana patera A. Krasickoga, CSSp, vodili su i profesori[40] te mladi bračni parovi koji su svjedočili svoju vjeru u braku.[41]

Mnogi su mladi odabrali zajednički put u braku. No bilo je i onih, i to u velikom broju, koji su krenuli putem redovništva i svećeništva. Povezanost vjeronauka s odlukama mladih o njihovoj budućnosti donijela je na taj način konkretne plodove. Uz to su mladi zajedno sa svojim kolegama i kolegicama kasnije osnovali i obiteljsku zajednicu pod zaštitom Svete obitelji.[42] Slične je naravi i podrijetla i Obiteljska zajednica *Agnus Dei* u Šibeniku[43] i Zadru, čiji su članovi svojedobno bili angažirani u

[37] *Isto*, br. 213.

[38] A. KRASICKI, Pastoral studenata u Osijeku, 80.

[39] Tako je na primjer 16. 12. 2014. blagoslov primio 21 par te stotina pojedinaca (op. a.).

[40] Profesori s KBF-a u Đakovu: Stjepan Radić, Vladimir Dugalić, Davor Vuković, Ivica Raguž, Grgo Grbešić, Drago Tukara, Suzana Vuletić te ostali profesori sa Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku: Marcela Šperanda, Željko Popović, Dubravka Smajić, Irela Bogut, Krešimir Šimić, Valentina Pavić.

[41] BITNO.NET, Što je DUHOS?, 9. 2. 2013. Dostupno na: https://www.bitno.net/vijesti/hrvatska/sto-je-duhos/ (22. 1. 2025.). Videozapisi nagovora, svjedočenja i slavlja dostupni su na: https://www.youtube.com/ŽduhosCom.

[42] Molitvena zajednica Svete obitelji osnovana je 2012. godine i okupila je tadašnje studente i zaposlenu mladež koji su svoje talente i želju za molitvom i evangelizacijom stavili na raspolaganje tadašnjemu studentskomu kapelanu pateru Arkadiuszu Krasickomu u okviru pastorala studenata osječkoga sveučilišta i udruge Duhos (op. a.).

[43] Molitvena zajednica bračnih parova i obitelji *Agnus Dei* kao zajednica vjernika djeluje na području Šibenske biskupije od 2018. godine uz duhovno vodstvo patera Arkadiusza Krasickoga. Susreti članova zajednice temelje se na Božjoj Riječi, euharistiji i klanjanju pred Presvetim Oltarskim Sakramentom. Dostupno na: https://web.facebook.com/molagnusdei/?_rdc=1&_rdr (22. 1. 2025.).

različitim zajednicama i pokretima mladih te su slušali kateheze iz područja antropologije i moralne teologije.

Osim u spomenutim gradovima, vidljivi su učinci pastorala mladih i studenata zapaženi i u drugim sredinama u kojima se aktivno provodi pastoral mladih i studenata: Zagrebu, Splitu, Rijeci, Slavonskom Brodu i Dubrovniku. Najvidljiviji trag nedvojbeno ostavlja pouka u sklopu Teologije tijela koju je u Zagrebu započeo don Damir Stojić, SDB.[44] No ne manje vrijedne doprinose ugradili su i njegovi prethodnici poput fra Vatroslava Frkina[45], fra Zvjezdana Linića[46], mons. Tomislava Ivančića[47] te u novije vrijeme patera Ike Manduriča. Vrijedi ovdje spomenuti i ostale aktivnosti koje se organiziraju za mlade i s mladima: ljetni kampovi diljem Hrvatske,[48] volonterski projekt *72 sata bez kompromisa*,[49] formacija *Mladi za mlade*,[50] pokret predbračne čistoće[51] i dr. U nastavku se donosi anketno istraživanje o učincima odslušanih kateheza i ostalih vjerskih sadržaja u okviru pastorala mladih.

3. Anketno istraživanje učinka kateheze i drugih vjerskih sadržaja u sklopu pastorala mladih i studenata na odluku o braku

Istraživanje je provedeno krajem 2023. godine radi utvrđivanja učinka pastorala mladih/studenata na sklapanje braka i obiteljski život. U tu svrhu korišten je strukturirani upitnik. Ispitani su bivši studenti i ostali ispitanici koji su svojedobno pohađali pastoral mladih, odnosno studenti koji imaju iskustvo predbračnih kateheza koje su im bile ponuđene u daljnjoj pripremi za brak. U skladu s tim riječ je o prigodnom uzorku ispitanika. Rezultati ocrtavaju njihove stavove o učinku kateheza, koji omogućuju donijeti određene zaključke o povezanosti studentskih kateheza s odlukom mladih i studenata o stupanju u brak te kasnijem bračnom i obiteljskom suživotu. Upitnik je sadržavao ukupno osam pitanja, a istraživanje je provedeno *online* pomoću aplikacije Google Forms. Poveznica je bila poslana na više elektroničkih adresa.

---

44 TEOLOGIJA TIJELA. Dostupno na: https://www.teologijatijela.com/ (22. 1. 2025.).

45 M. TENŠEK, Pater Vatroslav Frkin: pouke o hodanju, 31. siječnja 2017. Dostupno na: https://zenavrsna.com/pater-frkin-pouke-o-hodanju/3374 (22. 1. 2025.).

46 KUĆA SUSRETA TABOR, fra Zvjezdan Linić. Dostupno na: https://tabor.hr/kuca-susreta-tabor/fra-zvjezdan-linic/ (22. 1. 2025.).

47 HAGIO.HR, Tomislav Ivančić. Dostupno na: https://hagio.hr/tomislav-ivancic/ (22. 1. 2025.).

48 INFORMATIVNA KATOLIČKA AGENCIJA, Ured za mlade Hrvatske biskupske konferencije objavio popis ljetnih kampova, 11. 6. 2024. Dostupno na: https://ika.hkm.hr/novosti/ured-za-mlade-hrvatske-biskupske-konferencije-objavio-popis-ljetnih-kampova/ (22. 1. 2025.).

49 72 SATA BEZ KOMPROMISA. Dostupno na: https://72h.hr/ (22. 1. 2025.).

50 URED ZA MLADE HRVATSKE BISKUPSKE KONFERENCIJE. Dostupno na: https://mladi.hbk.hr/mladi-za-mlade/ (22. 1. 2025.).

51 M. MILOŠIĆ, Naš pokret za predbračnu čistoću govori o idealima koji mladi već nose u srcu – samo im to treba osvijestiti, 14. lipnja 2017. Dostupno na: https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/pokret-za-predbracnu-cistocu-mladi-srca-marijina/ (22. 1. 2025.).

S obzirom na to da je riječ o ispitanicima koji su pohađali kateheze i druge vjerske sadržaje prije nekoliko godina, njihovi stavovi o nekim pitanjima izražavaju njihovu tadašnju, ali i trenutačnu procjenu. Stoga navedeno valja uzeti u obzir pri analizi rezultata.

3.1. Rezultati istraživanja

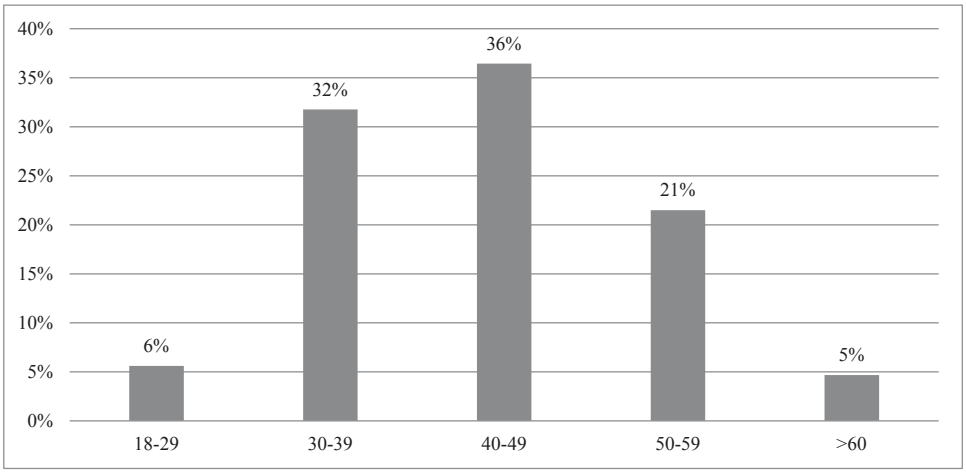
Ukupno je u istraživanju sudjelovalo 109 ispitanika. Sastav ispitanika prema spolu prikazan je u idućem grafikonu.

Grafikon 1. Spolni sastav ispitanika

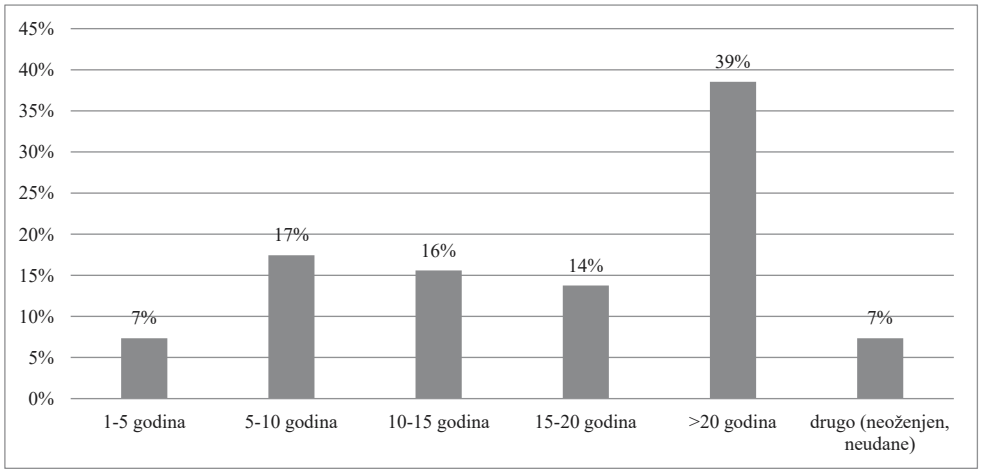
Iz grafikona je moguće zaključiti kako je više bilo ispitanica (74 %) u odnosu na ispitanike (26 %). Takav neravnomjeran spolni sastav predstavlja svojevrsno ograničenje istraživanja. Idući grafikon prikazuje dobni sastav ispitanika.

Grafikon 2. Dobni sastav ispitanika

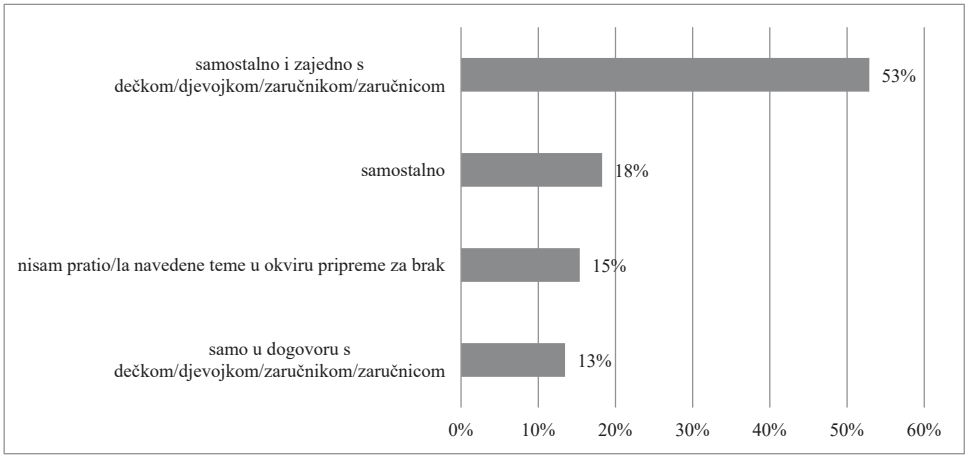
Najviše anketiranih ispitanika nalazi se u dobi između 40 i 49 godina (36 %). Ta dobna skupina ima najveće iskustvo u ponuđenom pastoralu. Međutim, uzevši u obzir i druge dobne skupine, moguće je zaključiti kako u uzorku prevladavaju ispitanici stariji od 40 godina (ukupno 62 %). Osim dobi ispitanici su iskazali svoj bračni status.

Grafikon 3. Sastav ispitanika prema bračnomu statusu

Iz grafikona 3 vidljivo je kako najveći broj ispitanika ima više od 20 godina braka (njih 39 %), što se može povezati s dobi ispitanika s obzirom na to da prevladavaju stariji od 40 godina.

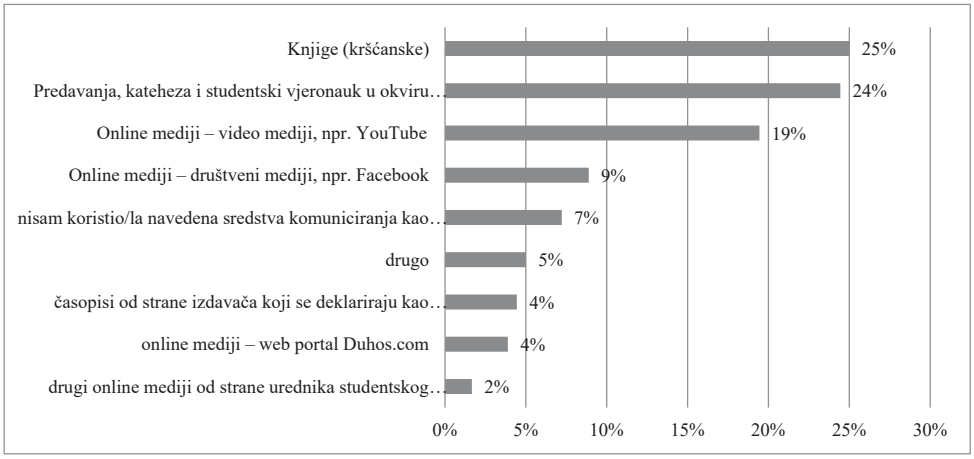
Grafikon 4. Način pripreme ispitanika iz područja teologije tijela i srodnih tema za katolički sakrament braka

Grafikon 4 pokazuje da odgovori ispitanika upućuju na većinsko poznavanje *Teologije tijela* pape Ivana Pavla II. (53 %). Međutim, 31 % ispitanika samostalno su ili s prijateljima upoznavali tematiku braka. S *Teologijom tijela* nije se susrelo 15 % ispitanika.

Ispitanici su također odgovorili na pitanje na koji su način primali pouku o *Teologiji tijela*.

Grafikon 5. Način na koji su ispitanici primali pouku iz područja teologije tijela

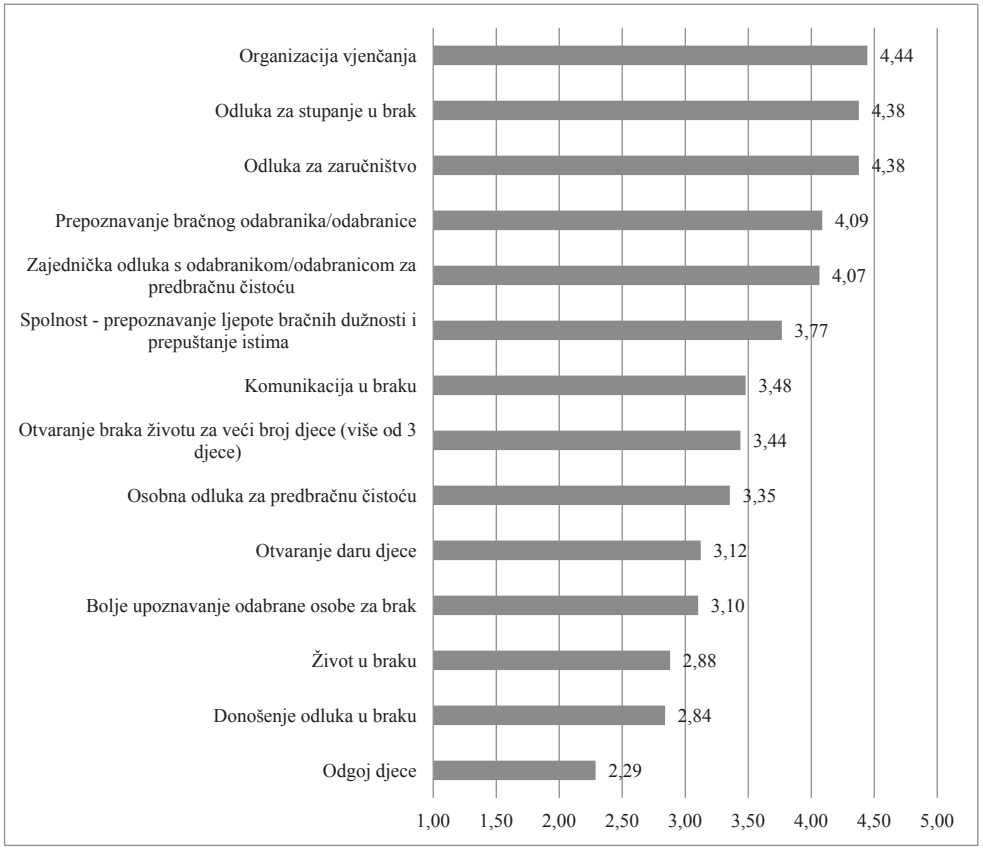

Grafikon 5 predstavlja sredstva i načine komuniciranja pri primanju pouke vezane za teme iz područja teologije tijela kao pripreme za katolički sakrament braka.

Odgovorilo je 104 ispitanika. Treba priznati da je samo 24 % ispitanika pohađalo vjeronauk za mlade ili za studente. Međutim, ispitanici su se koristili kao pomoćnom literaturom knjigama (25 %), kršćanskim časopisima (4 %) te digitalnim sredstvima kao što su YouTube kanali (19 %), društvene mreže Facebook (9 %), portal Duhos (4 %). Treba primijetiti da se 7 % ispitanika uopće nije koristilo ni literaturom ni ponuđenom bračnom tematikom u okviru pastorala braka i obitelji. Također se može postaviti tvrdnja da bi određena tijela u Crkvi trebala osigurati materijale za mlade te neprestano pratiti njihovu fluktuaciju te primjenu u vjeronauku, posebno u okviru pastorala.

Idući grafikon prikazuje ocjene razine korisnosti studentskih predavanja, kateheza i studentskoga vjeronauka u navedenim elementima pripreme i samoga braka. Ispitanici su mogli ocijeniti korisnost ponuđenih elemenata na ljestvici 1 – 5, prema kojoj je 1 značilo »uopće mi nije koristilo«, a 5 »u potpunosti mi je koristilo«.

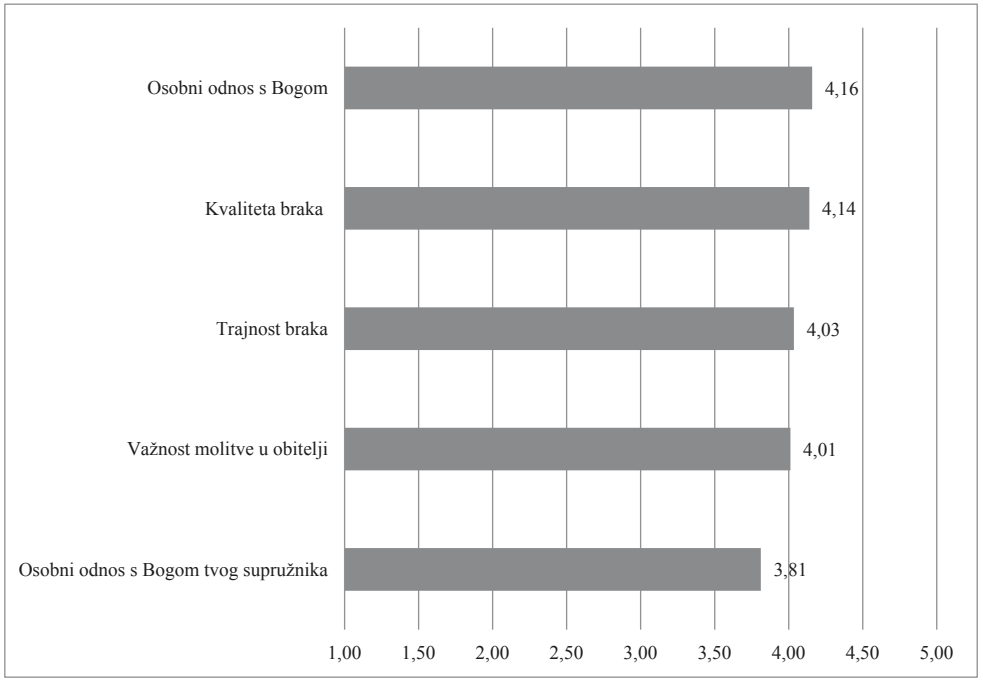
Grafikon 6. Razina korisnosti studentskih predavanja, kateheza i studentskoga vjeronauka u navedenim elementima pripreme i samoga braka kod ispitanika

Grafikon 6 pokazuje podatke koji se odnose na korelacije između vjeronauka za mlade, odnosno studente, i ponuđenoga cjelokupnoga pastorala mladih, odnosno studentskoga pastorala. Povezanost između vjeronauka i predbračnih kateheza s konkretnim etapama prije braka, realizacijom sakramentalnoga braka te bračnoga i obiteljskoga zajedništva ocijenilo je 106 ispitanika. Izgleda da je najviše vjeronauk utjecao na mlade u pripremama za vjenčanje (ocjena 4,44) te na njihovu odluku za stupanje u sakrament braka (ocjena 4,38) te uopće na odluku o zaručništvu (ocjena 4,38). Te tri stavke otkrivaju i drugu stranu stanja mladih. Mnogi se boje stupiti u brak jer strahuju od budućnosti i od izbora životnoga partnera, odnosno bračnoga druga. Međutim, vjeronauk je uvelike utjecao na tu odluku (ocjena 4,09). Ta je odluka bila popraćena predbračnim upoznavanjem i hodanjem u čistoći (ocjena 3,35). Ono na što treba skrenuti pozornost jesu niske ocjene vjeronauka u odnosu na odgoj djece (ocjena 2,29) te život (ocjena 2,88) i donošenje odluka u braku (ocjena 2,84). U tome je vidljiva potreba za obogaćivanjem vjeronauka proširenim temama o životu u bračnoj zajednici te odgoju djece.

Nadalje su ispitanici ocijenili razinu utjecaja pouka iz područja teologije tijela na odnos s Bogom i brak. Ispitanici su ocijenili razinu utjecaja pouka na ljestvici 1 – 5, prema kojoj je 1 značilo »uopće nisu utjecale«, a 5 »u potpunosti su utjecale«. Prosječne ocjene ispitanika za ponuđene elemente prikazuje idući grafikon.

Grafikon 7. Utjecaj pouka iz područja teologije tijela na odnos s Bogom i brak

Iz grafikona 7 može se uočiti kako je najveći utjecaj pouka na odnos s Bogom i na međuljudske odnose u braku.

Riječ je o utjecaju vjeronauka za mlade i studente koji su bili u neposrednom doticaju s nastavničkim načinom predavanja spomenute teologije tijela kao sastavne teme o spolnosti i svetosti tijekom vjeronauka za mlade ili za studente. Najpoznatiji predavač u razdoblju 2007. – 2018. bio je don Damir Stojić, SDB, koji je misao Ivana Pavla II. prenio na mlade i studente. Među značajnije i poznatije vjeronauke za studente i mlade toga razdoblja ubrajaju se duhovni susreti u okviru sveučilišnoga pastorala koji je vodio pater Arkadiusz Krasicki, CSSp. I na drugim su mjestima u to vrijeme drugi svećenici pokušavali stvarati sličnu tematiku i pripremati mlade za duhovni život unutar braka.

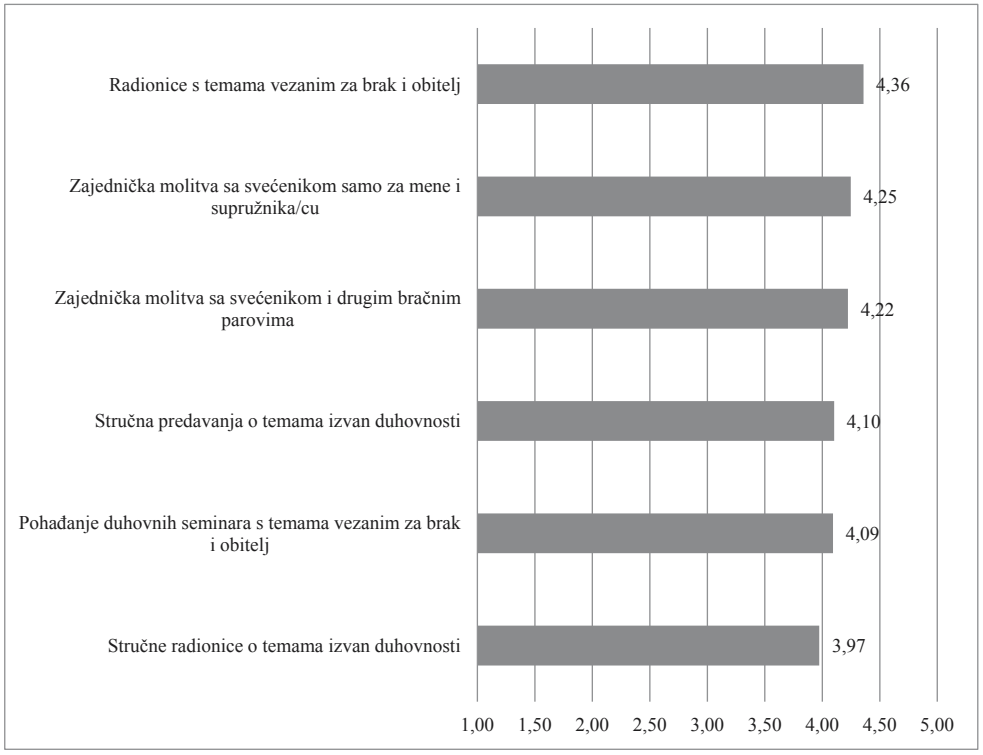
Ovaj grafikon prikazuje 86 odgovora ispitanika. Odgovorili su na pitanje: »U kojoj su mjeri primljene pouke iz područja teologije tijela utjecale na osobni odnos s Bogom tvoga supružnika (ti procijeni)?« Ispitanici anketirani mrežnim putem iz cijele Hrvatske najviše su ocijenili utjecaj vjeronauka iz područja teologije tijela na osobni

odnos s Bogom (ocjena 4,16). Vrlo su pozitivne ocjene dobile kvaliteta braka (ocjena 4,14), trajnost braka (ocjena 4,03) te je nakon duhovnih sadržaja ponuđenih u pastoralu braka i obitelji istaknuta ocjena važnosti bračne molitve (ocjena 4,01). Prema tomu sve su ocjene vrlo dobre. Primjećuje se doza *zadržanoga postotka* ili *doza zadržane ocjene* vlastita svakomu ispitaniku. Najnižu ocjenu (3,8) anketirani su dodijelili u odnosu na supružnika i njegov odnos s Bogom.

Na toj razini može se također naslutiti i potreba pastoralne suradnje među kapelanima, osobito u pastoralu mladih te bračnom i obiteljskom pastoralu, što će još više pokazati sljedeći grafikon.

U konačnici, ispitanici su ocijenili razinu interesa za određene elemente podrške njihovu braku. Razinu interesa ispitanici su mogli ocijeniti na ljestvici 1 – 5, prema kojoj je 1 značilo »uopće nisam zainteresiran«, a 5 »u potpunosti sam zainteresiran«. Razinu interesa prikazuje grafikon 8.

Grafikon 8. Razina zainteresiranosti ispitanika za elemente podrške njihovu braku

Iz grafikona se može zaključiti kako su ispitanici općenito vrlo zainteresirani za podršku svojemu braku. Navedeno ne čudi jer je najveći udio ispitanika u braku više od 20 godina, što upućuje na to da im je brak bitna sastavnica života koju žele očuvati. Grafikon predstavlja ocjene koje se poistovjećuju s potrebom nastavka vjerona-

uka i u bračnom životu. Ocjena 4,36 na uzorku ispitanika (86) otkriva potrebu za nastavkom vjeronauka s kojim su se odrasle osobe susrele u mladosti. Zrelije osobe nakon duhovnoga iskustva traže zajednice u svojim župama ili izvan njih. Imaju potrebu da ih prati svećenik sa svojom molitvom (ocjena 4,25) koju žele protegnuti na zajedništvo (ocjena 4,22). Velike ocjene (4,10 te 4,09) dobila su daljnja usavršavanja na duhovnom putu i u bračnoj te u obiteljskoj zajednici.

Zaključak

Pred mladima stoje stari i novi izazovi. Među njima je strah od odluke o sakramentu braka. Danas su mladima izazovne i moderne tehnologije iako se koriste njima, također i na području duhovnosti. Materijalizam u društvu donosi sa sobom dodatne strahove. Pojmovi *ljubav*, *prijateljstvo*, *brak* i *vjernost* za mnoge postaju relativni.

Nakon analize rezultata ovoga istraživanja može se utvrditi da postoji određeni učinak povezanosti i utjecaja pastorala mladih/studenata na dobrobit braka i obitelji. Odgovori ispitanika upućuju na pretpostavke o izazovima koji se nalaze pred mladima. Međutim, odgovori ispitanika s druge strane otkrivaju i njihove strahove vezane za brak i obitelj: nesigurnost zbog odabira supružnika, pripreme za vjenčanje i uzajamno poštovanje.

Anketni odgovori potvrđuju tezu i ujedno opravdavaju cilj ovoga istraživanja. Pastoral mladih, a tako i pastoral studenata, ima učinak na duhovnu dobrobit braka i obitelji. Kompleksno provođen vjeronauk, osobito iz područja teologije tijela, ima svoj snažan naglasak u formiranju osobnoga odnosa s Bogom, ali utječe i na odluke vezane za bračni i obiteljski život. Polaznici vjeronauka žele posegnuti i za konkretnom poukom u braku. Stoga se mogu istaknuti i sljedeći prijedlozi.

Prije svega, najuočljivija je potreba za suradnjom odgovornih tijela, kao i pastoralnih povjerenika mladih i studenata. To se može ostvariti na više razina različitim komplementarnim djelatnostima.

Nadalje se uviđa potreba za studijskim danima kada se na prilagođen način mogu ponuditi tekstovi crkvenih dokumenata. Ti studijski dani, poput simpozija i kolokvija, mogu doprinijeti nastanku zajedničkih materijala za promicanje aktualnih tema.

Potrebna je suradnja između pastorala mladih i studenata te predstavnika pastorala braka i obitelji. Tada bi se mogli izraditi konkretni planovi zajedničkih kateheza, kao i pripremnih i pratećih.

Sagledavajući područje pastorala mladih i braka kao dvije karike, jednu uz drugu, primjećujemo sinergiju. Kao što pokazuje istraživanje, jedan pastoral ovisi u velikom postotku o drugome. Ulazak u brak vrlo se često povezuje s temeljnom katehezom iz područja teologije tijela.

Čini se potrebnim proširenje studija pastoralne teologije uvođenjem sadržaja o mladima te o pastoralu braka i obitelji kao novom odgovoru na potrebe mladih. Važno je povezivanje kapelana jednoga i drugoga područja. Predlaže se izrada materijala kako bi se osigurao još kvalitetniji nastavak suradnje. Važna je međusobna povezanost kapelana odgovornih za mlade, ali i suradnja s kapelanima koji su odgovorni za brak i obitelj. Vidljiva je potreba za angažmanom kapelana za mlade u pripremama za bračni život, i to na razini dekanata te u drugim centrima koji organiziraju pripreme za sakramentalni brak.

U ostvarivanju bolje, učinkovitije i aplikativnije suradnje dvaju pastorala može pomoći i podsjećanje na tri temeljne (doduše, salezijanske, ali na sve oblike duhovnosti primjenjive) odrednice pastorala obitelji: istina, svetost i milosrđe. S druge strane 23. opći sabor[52] istaknuo je da se mladenačka duhovnost temelji na pet ključnih elemenata, a to su svakodnevna duhovnost, duhovnost radosti i optimizma, prijateljstvo s Isusom, zajedništvo u Crkvi i služenje drugima.[53] Uočava se da su odrednice i sastavnice obaju pastorala neizbježno međusobno isprepletene te da pastoralni djelatnici, katehete, svećenici, laici moraju međusobno pronalaziti rješenja kako bi se dosegnuo optimalan sklad, bez oštroga presjeka između dvaju pastorala.

[52] KATEHETSKI SALEZIJANSKI CENTAR, *Odgajati mlade u vjeri. Dokumenti 23. općeg sabora Družbe sv. Franje Saleškog*, Zagreb, 1992.

[53] F. ATTARD, Pastoral mladih i obiteljski pastoral, 334.